prof. dr *Duško Vejnović*, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs*

BOSNA I HERCEGOVINA U PERMANENTNOJ KRIZI

Poslijeratni razvoj Bosne i Hercegovine obilježen je stalnom napetošću između izvornog dejtonskog sporazuma i kasnijih procesa preraspodjele političke i institucionalne moći. Ta preraspodjela nije tek tehničko pitanje funkcionalnijeg upravljanja, nego jedno od središnjih političkih pitanja savremene Bosne i Hercegovine. U njenoj osnovi nalazi se trajni spor oko toga da li je stabilnost zemlje moguće očuvati samo kroz dosljedno čuvanje izvorne ravnoteže između entiteta i konstitutivnih naroda, ili je za njenu održivost nužno dalje jačanje državnih institucija i centralnih kapaciteta. Upravo iz te napetosti proizlazi jedna od najvažnijih odlika bosanskohercegovačkog poretka: institucionalna ambivalencija, odnosno istovremeno postojanje formalnog ustavnog okvira i stalnog političkog spora o njegovom značenju, dosegu i pravcu razvoja. U praktičnom smislu, postdejtonski period obilježili su brojni procesi u kojima je dio nadležnosti, političkog autoriteta i funkcionalne moći premještan prema državnom nivou. Taj proces odvijao se kroz različite mehanizme: ustavnu interpretaciju, političke sporazume, intervencije međunarodnog faktora i odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Međutim, iako su te promjene često pravdane potrebom za funkcionalnijom državom, efikasnijim institucijama i sposobnošću da se odgovori na izazove savremenog upravljanja, one nisu proizvele jedinstveno razumijevanje političkog poretka. Naprotiv, dio političkih aktera ih doživljava kao nužan korak prema institucionalnoj racionalizaciji, dok ih drugi vide kao postepeno udaljavanje od izvorne dejtonske ravnoteže i kao oblik politički

posredovanog potiskivanja entitetske autonomije. Otuda proizlazi trajna institucionalna ambivalencija. Država istovremeno treba da bude dovoljno jaka da funkcioniše, a dovoljno ograničena da ne proizvede osjećaj političke dominacije. Entiteti istovremeno treba da zadrže visok stepen autonomije, ali i da ne blokiraju minimum zajedničkog institucionalnog kapaciteta bez kojeg Bosna i Hercegovina ne može djelovati kao održiva politička zajednica. Takav poredak ne proizvodi samo složenost; on proizvodi i stalnu nesigurnost u pogledu samih pravila zajedničkog političkog života. Kada ključni akteri ne dijele isto razumijevanje ustavnog razvoja, tada ni institucije ne mogu biti doživljene kao neutralna mjesta upravljanja, nego postaju produžeci šire političke borbe o prirodi države. Zbog toga politička kriza u Bosni i Hercegovini nije epizodna pojava vezana samo za pojedine sporove, izborne cikluse ili ustavne inicijative. Ona je strukturna. Sistem ne ulazi u krizu tek kada dođe do blokade; on funkcioniše unutar trajnog horizonta moguće blokade. Gotovo svako veće pitanje može biti prevedeno u pitanje kolektivnog položaja, nadležnosti, ustavnog identiteta ili institucionalne prijetnje. Time politički život ne ostaje usmjeren prvenstveno na javne politike, ekonomski razvoj, socijalnu stabilnost ili kvalitet upravljanja, nego se neprestano vraća na pitanje samog okvira zajedničkog djelovanja. U takvom ambijentu kriza postaje ne samo stanje, nego i politički resurs. Ta činjenica ima ozbiljne posljedice po demokratiju. Kada institucije ne djeluju kao stabilni i predvidivi forumi rješavanja sporova, politički akteri lako prebacuju legitimitet sa rezultata upravljanja na simboličko predstavljanje kolektiviteta. Umjesto da odgovaraju za učinak vlasti, oni odgovaraju navodnoj istorijskoj misiji zaštite naroda, entiteta ili države. Umjesto da javnost ocjenjuje njihov rad prema funkcionalnosti institucija, javnih usluga i pravnoj sigurnosti, ona se poziva da ih ocjenjuje prema stepenu njihove „čvrstine“, „dosljednosti“ ili „nepopustljivosti“ u ustavno-identitetskim sporovima. Tako institucionalna ambivalencija direktno hrani političku

logiku permanentne krize. Dodatni problem leži u tome što spoljašnje intervencije, ma koliko ponekad bile motivisane funkcionalizacijom sistema, često proizvode i suprotan efekat: umjesto da zatvore spor, one ga mogu učiniti još dubljim. Kada dio političke zajednice promjene doživljava kao nužnu korekciju sistema, a drugi dio kao izraz nametnute volje, rezultat nije konsolidacija, nego dalja fragmentacija legitimnosti. U takvom kontekstu i one institucije koje formalno jačaju mogu ostati politički krhke, jer ne počivaju na dovoljno široko prihvaćenom unutrašnjem konsenzusu. **Bosna i Hercegovina tako ostaje između dva nedovršena procesa: nedovršene državne funkcionalizacije i nedovršene demokratske konsolidacije.** Otuda i osnovna dijagnoza ovog dijela monografije: politička kriza u Bosni i Hercegovini ne proizlazi samo iz prevelikih razlika među akterima, nego iz činjenice da je sam institucionalni okvir postao trajni predmet političkog sukoba. **Sve dok politička energija bude trošena prvenstveno na osporavanje raspodjele moći, a ne na razvoj zajednički prihvaćenih mehanizama odgovorne vlasti, Bosna i Hercegovina će ostajati u stanju između formalne ustavnosti i trajne političke neizvjesnosti.** Upravo je ta kombinacija ustavne složenosti, preraspodjele moći bez pune legitimacijske konsolidacije i trajne blokade jedno od najdubljih izvorišta njene demokratske krhkosti.